

Proskurniak O. Organization of Communicative Activity as Means of Formation of Professional Readiness of Students of Vocational Education

In article the relevance of communicative activity as leading professional competence of future experts of vocational education is necessary. Certain factors which influence development of communicative activity of the identity of the student. Personal qualities of students, their feelings, the attitudes towards people around, to future profession, children with features of psychophysical development are referred to internal factors. To external - communicative space of an educational institution, influence of subjects with which students enter communicative interaction, mass media. It is noted that contracting in practice with need to carry out communicative interaction with children and teenagers with psychophysical violations, students of this specialty often have difficulties concerning the organization of communicative interaction with them. Structural components of professional readiness for professional activity of students of specialty "vocational education" in aspect of communicative activity as leading professional competence are analysed. In structure the maintenance of motivational, informative, emotional and strong-willed, behavioural components is certain and proved. In conclusions it is noted that students of specialty "vocational education" have in the course of study to take control of certain communicative competences which content is detailed in article.

Key words: vocational education, students, communicative activity, professional competence.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2017 р.

Прийнято до друку 24.11.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.

УДК 371.134;811.1/.2+81'24(045)

О. А. Рацул

**ПЕДАГОГІЧНІ ПИТАННЯ СИСТЕМНОГО РОЗВИТКУ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ
ПЕДАГОГІВ**

Психолого-педагогічні механізми системного розвитку інформаційної культури (ІК) майбутніх соціальних педагогів здійснюються на ґрунті застосування педагогічних технологій, орієнтованих на розвиток професійного самовизначення та творчого аспекту особистості, котрі враховують її індивідуально-психологічні характеристики. Системний розвиток ІК майбутніх соціальних педагогів у ВНЗ має будуватися на ідеї цілісності особистості, а також її

постійного розвитку й удосконалення під час професійної підготовки у ВНЗ. Звідси випливає, що одним із важливих завдань процесу системного розвитку ІК майбутніх соціальних педагогів є розкриття потенціалу їх особистостей, що забезпечує вдосконалення самої діяльності, а також і самих особистостей майбутніх соціальних педагогів.

За мету статті поставлено завдання визначити та проаналізувати педагогічні питання системного розвитку інформаційної культури майбутніх соціальних педагогів.

У 1990-ті роки в психолого-педагогічній літературі з'явився новий термін – ІК. Дослідження із цієї проблеми показують, що вчені вкладають різний зміст у це поняття. Одні акцентують увагу на інформаційному складнику, ставлячи на перше місце роботу з інформацією, тобто вміння:

- а) знайти необхідну інформацію;
- б) виокремити в ній головне;
- в) систематизувати, зберігати й застосовувати інформацію при розв'язанні практичних завдань.

Тобто, під ІК розуміються вміння цілеспрямовано працювати з інформацією [1; 2]. Інші автори звертають увагу на культурологічний складник цього поняття, зазначаючи як основний компонент певний рівень розвитку властивостей особистості, котрий дозволяє людині ефективно брати участь у всіх видах роботи з інформацією [3; 4; 5].

До таких властивостей можна віднести:

- а) постійну потребу в отриманні нової інформації;
- б) здатність взаємодії з іншими особистостями при роботі з інформацією;
- в) дотримання інформаційних прав іншої особистості;
- г) оцінку значимості отриманої інформації.

А. Веряев поєднує в понятті ІК обидва підходи, трактуючи ІК, як складне особистісне утворення, котре поєднує сукупність загальнолюдських уявлень, ідей, знань, ціннісних орієнтацій, гуманістичних уявлень, емоційного досвіду, якостей особистості, стильових, світоглядних утворень, універсальних способів пізнання, алгоритмів поведінки, способів комунікації, орієнтованих на вільне існування, розвиток, самовдосконалення в інформаційному суспільстві [6, с. 11]. Існує підхід до визначення ІК, який зв'язує це поняття, в основному, з комп'ютерами [7; 8]. У такому розумінні ІК включає в себе вміння формулювання завдання, формалізованого його опису, математичного моделювання для подальшого розв'язання цього завдання за допомогою електронно-обчислювальної машини (ЕОМ), а також власне вміння працювати з комп'ютером.

Поняття «інформаційна культура» сформувалося в другій половині ХХ століття у зв'язку з пильною увагою до механізмів і процесів інформаційного обміну.

Розглянемо з позицій історичного підходу, як це поняття формувалося в різних науках.

Уперше проблему ІК було поставлено А. Сухановим у монографії «Інформація та прогрес» [9, с. 192]. Він зазначав, що однозначного визначення ІК не існує. Цієї самої думки дотримується й М. Моїсеєв. Він пише, що «суворого й досить універсального визначення інформації не лише немає, а й бути не може. Це поняття є надто складним» [10, с. 98].

Пізніше було зроблено спроби дати визначення цього поняття з різних позицій, використовуючи філософський, культурологічний, інформаційний та інші підходи до вивчення цього феномена.

ІК визначається, як:

- а) «інформаційні якості особистості» [11, с. 57];
- б) «гармонізація внутрішнього світу особистості в ході оволодіння всім обсягом соціально значимої інформації» [5, с. 101];
- в) «інформаційна діяльність» [12, с. 2];
- г) «інформаційна діяльність аксіологічного характеру, тобто обумовлена цінностями культури» [13, с. 15].

На думку Е. Семенюка, це – «інформаційна компонента людської культури в цілому, котра об'єктивно характеризує рівень усіх здійснюваних інформаційних відношень» [14, с. 2]. А. Вітухновська характеризує це поняття, як одну «з граней культури, зв'язану з інформаційним аспектом життя людей» [15, с. 35]. Іноді ІК зв'язують із певним рівнем знань, які «дозволяють людині вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, брати участь у його формуванні та сприяти інформаційній взаємодії» [2, с. 59]. Трапляється розуміння ІК, як «характеристики рівня розвитку суспільства» [16, с. 28]. Наука культурологія характеризує ІК «із точки зору кумульованої, опрацьовуваної та трансльованої у її межах інформації» [17, с. 269].

Не можна не зазначити, що «інформаційна культура», або в педагогіці говорять про «інформаційну культуру особистості», є складником ширшого поняття «культура особистості». Під культурою особистості розуміється «система особистісних якостей (розуму, характеру, уяви, пам'яті), котрі усвідомлюються самим індивідом, як цінності, й цінуються в суспільстві. Ю. Брановський пропонує вужчу за обсягом дефініцію поняття «інформаційна культура особистості» й визначає її, як здатність і потребу фахівця використовувати доступні інформаційні можливості для систематичного й усвідомленого пошуку нового знання, його інтерпретації та поширення [18, с. 82].

О. Кордобовський стверджує, що «збільшення кількості інформації може значно зменшити нашу можливість користуватися нею, тобто кількість інформації та її цінність – це принципово різні речі» [19, с. 103]. Тому вкрай важливо виявити взаємозумовленість меж зростання інформації та якості й необхідності ІК.

Такі розбіжності в розумінні ІК відбивають як рівень її осмислення в соціально-філософській і культурологічній літературі, так і складність і різноплановість цього феномена.

Аналіз поняття «інформаційна культура» показав, що різні дослідники формулюють визначення ІК, виходячи або з однієї, або з іншої універсалії. Тому можна виокремити «інформаціологічний» і «культурологічний» підходи до трактування цього поняття. В межах першого підходу більшість визначень мають на увазі сукупність знань, умінь і навичок пошуку, добору, аналізу інформації, тобто всього того, що складає інформаційну діяльність, спрямовану на задоволення інформаційних потреб.

Однак, наука не може існувати без визначення тих понять, якими вона оперує. Цим пояснюються різні спроби глибше зрозуміти природу інформації та відбити її сутність у її визначенні. Звідси – численні думки про сутність інформації та безліч визначень поняття «інформаційна культура».

Критеріями сформованості професійних знань майбутніх соціальних педагогів у царині інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) (методологічних, теоретичних, методичних, технологічних) виступають:

- а) рівень розвитку пізнавальної активності та спрямованості особистості;
- б) обсяг, узагальненість і системність професійних знань;
- в) характер мислення, відкритість пошуку, творче, нестандартне осмислення дійсності;
- г) вміння застосовувати знання в різних професійних ситуаціях.

Аналіз наукових робіт із педагогіки в аспекті професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів у царині ІКТ показує, що необхідним є розвиток відповідного рівня ІК майбутніх соціальних педагогів, а також, що існує декілька підходів до її вивчення. Можна виокремити чотири рівні ІК: інформологічний; культурологічний; бібліографічний; філософський.

У свою чергу, ІК поділяється на три категорії:

- 1) інформаційну культуру фахівця;
- 2) інформаційну культуру особистості;
- 3) інформаційну культуру суспільства в цілому.

Наукові дослідження про системний розвиток ІК майбутніх соціальних педагогів дозволяють виокремити й уточнити сенс терміна «інформаційна культура майбутніх соціальних педагогів».

ІК майбутніх соціальних педагогів передбачає або складається зі справжнього знання ними потенційних можливостей сучасних ІКТ, а також уміння правильно й раціонально їх використовувати в повсякденному навчанні, у процесі прийняття рішень у майбутній професійній діяльності.

Вміння аналізувати, передбачати та прогнозувати професійні ситуації за допомогою побудови інформаційних моделей досліджуваних

процесів і явищ із використанням усього арсеналу засобів обчислювальної техніки та програмного забезпечення допоможе витримати в майбутньому будь-яку конкуренцію.

За допомогою проведеного аналізу наукових робіт у галузі ІК гуманітаріїв можна вивести критерії її оцінки. Для визначення критеріїв оцінки ІК майбутніх соціальних педагогів на ґрунті комплексу знань, умінь і навичок у царині інформатики й ІКТ, ми обрали деякі, на наш погляд, найважливіші з них.

Майбутні соціальні педагоги, котрі володіють ІК, мають уміти:

- а) обирати й формулювати цілі;
- б) здійснювати формулювання завдань;
- в) будувати інформаційні моделі досліджуваних процесів і явищ;
- г) аналізувати інформаційні моделі за допомогою автоматизованих інформаційних систем;
- г) упорядковувати, систематизувати, структурувати дані та знання, розуміти сутність інформаційного моделювання, способи представлення даних;
- д) інтерпретувати отримані результати;
- е) приймати рішення про застосування того чи того програмного забезпечення, тих чи тих ІКТ для підвищення ефективності своєї професійної діяльності;
- є) передбачати наслідки прийнятих рішень і робити відповідні висновки;
- ж) використовувати для аналізу досліджуваних процесів і явищ бази даних, системи штучного інтелекту й інші сучасні ІКТ;
- з) користуватися автоматизованими інформаційними системами – системами збирання, зберігання, опрацювання, передавання та презентування інформації, які базуються на електронній техніці й системах телекомунікації;
- и) успішно користуватися такими ресурсами, як міжнародні інформаційні мережі, світовий банк даних;
- і) здійснювати вибір потрібної бази даних із усіх наявних;
- ї) проводити автоматизований аналіз даних;
- к) володіти основами алгоритмізації: принципами побудови алгоритмів (метод покрокової деталізації «зверху вниз»), базовими структурами алгоритмів при необов'язковому вивченні якої-небудь процедурно-орієнтованої мови програмування;
- л) користуватися першоджерелами;
- м) знати авторів найважливіших для галузі ідей, володіти певним переліком їх творів (знати назви, зміст і значення основних наукових і прикладних праць із галузі, авторські концепції тощо), конкретних документів (довідників, нормативної документації, авторитетних публікацій у галузі, провідних фахових періодичних видань тощо);
- н) вміти оперувати першоджерелами (пам'ятати, вміти посилатися на них, апелювати до їх авторитету тощо);

о) вміти, використовуючи різні джерела, знайти інформацію, дібрати потрібне, проаналізувати й раціонально використовувати її у своїй діяльності для досягнення конкретно поставленої мети;

п) раціонально використовувати, зберігати й розвивати місцеві інформаційні ресурси;

р) знати рівень доступності цих ресурсів населенню та зміст інформаційних зв'язків;

с) володіти правовими основами інформаційної діяльності, знати закони й нормативні акти, котрі регламентують цю діяльність, володіти довідково-правовими системами й системами прийняття рішень;

т) знати основи інформаційної безпеки;

у) знати закони функціонування інформації у суспільстві;

ф) розуміти сутність інформаційних перетворень, які відбуваються;

х) розуміти своє місце й завдання в інформаційному суспільстві, яке формується.

Розділивши технічну підготовку й ІК майбутніх соціальних педагогів, і вивчивши всі знання, вміння й навички, одержувані при вивченні інформатики й ІКТ за спеціальністю «Соціальна педагогіка», ми провели аналіз знань і вмінь, набутих майбутніми соціальними педагогами при вивченні дисциплін, які сприяють системному розвитку ІК, й у виконанні кожного із вищезазначених критеріїв. Підготовка майбутніх соціальних педагогів високого класу вимагає нових підходів у викладанні відповідних дисциплін, при котрих формування знань у галузі спеціалізації має поєднуватися з набуттям практичних навичок роботи за комп'ютером під час розв'язання професійних завдань [20, с. 12]. Отже, у навчальному процесі ВНЗ використовуються сучасні методичні матеріали. Поширення ІКТ, використання обчислювальної техніки вимагає постійного вдосконалення форм організації навчального процесу й використовуваних методичних матеріалів.

Таким чином, ІК майбутніх соціальних педагогів є складником базисної культури особистості як системної характеристики людини, що дозволяє їй інтелектуалізувати свою професійну діяльність. Забезпечують цей процес, на нашу думку, такі компоненти ІК, виокремлені С. Каракозовим [21, с. 42]: а) грамотність і компетентність у розумінні природи інформаційних процесів і відношень; б) гуманістично орієнтована інформаційно ціннісно-смилова сфера (прагнення, інтереси, світогляд, ціннісні орієнтації); в) розвинена інформаційна рефлексія; г) творчість в інформаційній поведінці й соціально-інформаційній активності.

Історико-педагогічний аналіз такого феномену, котрим є ІК, підтверджує наявність стійкого інтересу до цієї проблематики представників наук соціально-гуманітарного й технічного профілю. З одного боку, це сприяло прискореному розвитку наукових уявлень про сам феномен ІК – його складність, неоднозначність, багатовимірність. З іншого боку, участь у розробленні теорії ІК представників різних, часом

досить віддалених галузей знання, котрі намагаються інтерпретувати сутність ІК у традиціях і з використанням поняттєвого апарату «своїї» науки, породжує цілу низку підходів, які слабо співвідносяться один із одним, і в яких втрачається справжній сенс ІК. Невизначеність використання самого поняття «інформаційна культура» викликана полісемією базових понять «інформація» й «культура», котра лежить у його підґрунті, де один складник впливає, взаємодіє й визначає інший.

Список використаної літератури

- 1. Макарова Н. В.** Системно-информационная концепция курса школьной информатики / Н. В. Макарова // Информатика и образование. – №7. – 2002. – С. 2–8.
- 2. Медведева Е. А.** Основы информационной культуры / Е. А. Медведева // Социс. – 1994. – №11. – С. 52–67.
- 3. Каракозов С. Д.** Информационная культура в контексте общей теории культуры личности / С. Д. Каракозов // Педагогическая информатика. – №2. – 2000. – С. 41–54.
- 4. Вохрышева М. Г.** Информационная культурология / М. Г. Вохрышева // Информационное общество: культурологические проблемы : материалы междунар. науч. конф., (Краснодар, Новороссийск, 17-19 сент. 1997 г.). – Краснодар : КГУ, 1997. – С. 88–90.
- 5. Зиновьева Н. Б.** Информационная культура личности: Введение в курс / Н. Б. Зиновьева. – Краснодар : Краснодарская государственная академия культуры, 1996. – 141 с.
- 6. Веряев А. А.** От образовательных сред к образовательному пространству: понятие, формирование, свойства / А. А. Веряев, И. К. Шалаев // Педагог. – 1998. – №4. – С. 9–14.
- 7. Ершов А. П.** Школьная информатика в СССР: от грамотности к культуре / А. П. Ершов // Информатика и компьютерная грамотность. – М. : Наука, 1988. – С. 6–23.
- 8. Монахов В. М.** Проектирование и внедрение новых технологий обучения / В. М. Монахов // Советская педагогика. – 1990. – №7. – С. 17–22.
- 9. Суханов А. П.** Информация и прогресс / А. П. Суханов. – Новосибирск : Наука, 1988. – 192 с.
- 10. Моисеев Н. Н.** Расставание с простотой / Н. Н. Моисеев. – М. : Аграф, 1998. – 472 с.
- 11. Вохрышева М. Г.** Формирование науки об информационной культуре / М. Г. Вохрышева // Проблемы информационной культуры. – М.; Магнитогорск : [б.и.], 1997б. – Вып. 6: Методология и организация информационно-культурологических исследований. – С. 48–63.
- 12. Хангельдиева И. Г.** О понятии «информационная культура» / И. Г. Хангельдиева // Информационная культура личности: прошлое, настоящее, будущее : Тезисы докл. Междунар. науч. конф., (Краснодар, Новороссийск, 23-25 сент. 1993 г.). – Краснодар : КГУ, 1993. – С. 2.
- 13. Гречихин А. А.** Информационная культура: Опыт определения и типологического моделирования / А. А. Гречихин // Проблемы информационной культуры. – М. : Изд-во Московского гос. ун-та культуры, 1994. – С. 12–39.
- 14. Семенюк Э. П.** Информационная культура общества и прогресс информатики / Э. П. Семенюк // НТИ.

Сер. 1. – 1994. – №1. – С. 1–8. **15. Витухновская А. А.** Информационная культура выпускника школы: итоги одного исследования / А. А. Витухновская // Научные и технические библиотеки. – 1996. – №7. – С. 33–43. **16. Соснина Т. Н.** Словарь трактовки понятия «Информация» / Т. Н. Соснина, П. Н. Гончуков. – М. : Педагогика, 1997. – 48 с. **17. Культурология.** XX век: Энциклопедия : в 2 т. / [гл. ред. С. Я. Левит]. – СПб. : Университетская книга; ООО «Алетейя», 1998. – Т. 1. – 447 с. **18. Брановский Ю.** Работа в информационной среде / Ю. Брановский, А. Беляева // Высшее образование в России. – 2002. – №1. – С. 81–87. **19. Коляда М. Г.** Формування інформаційної культури майбутніх економістів у процесі професійної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Михайло Георгійович Коляда. – Луганськ, 2004. – 20 с. **20. Григорьев С. Г.** Методика проведения педагогического эксперимента: пособие для аспирантов и соискателей / С. Г. Григорьев. – М.: ИНИНФО, 1995. – 27 с. **21. Калініна Л. М.** Інформаційні процеси в управлінській діяльності керівника закладу: сутність, специфіка та характерні ознаки / Л. М. Калініна // Освіта і управління. – 2005. – Т. 8. – Ч. 2. – С. 35–44.

Рацул О. А. Педагогічні питання системного розвитку інформаційної культури майбутніх соціальних педагогів

Статтю присвячено висвітленню педагогічним питанням системного розвитку інформаційної культури майбутніх соціальних педагогів. Визначено рівні інформаційної культури. Поділено інформаційну культуру на категорії. Виокремлено комплекс професійно важливих якостей чинників успішної діяльності майбутніх соціальних педагогів.

Ключові слова: інформаційна культура, інформаційно-комунікаційні технології, майбутні соціальні педагоги.

Рацул А. А. Педагогические вопросы системного развития информационной культуры будущих социальных педагогов

Статья посвящена освещению педагогическим вопросам системного развития информационной культуры будущих социальных педагогов. Определены уровни информационной культуры. Разделено информационную культуру на категории. Выделен комплекс профессионально важных качеств факторов успешной деятельности будущих социальных педагогов.

Ключевые слова: информационная культура, информационно-коммуникационные технологии, будущие социальные педагоги.

Ratsul A. Pedagogical Issues of the System Development of the Information Culture of Future Social Pedagogues

The article is devoted to the coverage of pedagogical issues of the system development of the information culture of future social educators.

Levels of information culture are determined. The information culture is divided into categories. A complex of professionally important qualities of the factors of successful activity of future social pedagogues is singled out.

Key words: information culture, information and communication technologies, future social educators.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2017 р.

Прийнято до друку 24.11.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Савченко С. В.

УДК 378.011.3–051

В. Є. Сергєєва

**ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ
МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У КОНТЕКСТІ
НОВОГО ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ОСВІТУ»**

Безсумнівно, розвиток педагогічної професії тісно пов'язаний із розвитком суспільства. У сучасному освітньому процесі виникла й широко обговорюється нова система цінностей і цілей освіти, відроджується концепція особистості, у якій людина розглядається як епіцентр культури, її вища духовна цінність. За словами Ю. Райсвіха, культура й суспільство ХХІ століття залежать від людини, від її освіченості й моральності, причетності до того або іншого соціокультурного простору, від її бажання знайти смисл життя. Носіями й творцями освіченості й моральності в першу чергу є педагоги [1, с. 134]. Отже, потрібно вести мову про формування аксіологічної спрямованості особистості студентів педагогічного ВНЗ, про формування й закріплення у структурі особистості майбутніх вчителів професійно-педагогічних ціннісних орієнтацій, і, звичайно ж, про реалізацію цих ціннісних орієнтацій на практиці [2, с. 141].

Теоретико-методологічні основи ціннісної проблематики в освіті розкривають у своїх наукових працях І. Бех, Т. Бутківська, Л. Ваховський, О. Вишневський, М. Євтух, О. Сердюк, П. Ігнатенко, В. Кремень, В. Ткаченко, М. Нікандров, С. Ніколаєнко, З. Равкін, О. Савченко, О. Сухомлинська. Сучасні вітчизняні й зарубіжні вчені акцентують свою увагу на тому, що саме цінності є тими вихідними основами, на яких повинна базуватися концепція педагогічного процесу, згідно з якими необхідно формулювати його цілі, розробляти його зміст, аналізувати результати. Однак, різноманітність наукових підходів щодо аналізу педагогічної категорії цінностей призводить до її неоднозначних трактувань, часом суперечливих визначень її сутності й структури, недооцінці її ролі у навчально-виховному процесі вищої школи, що